

1624 SIKKE TASHİHİNİN ARDINDAN HAZIRLANAN NARH DEFTERLERİ

Mübahat S. Kütükoğlu

Osmanlı idarecileri, halkın iktisâdî bakımından refah içinde bulunması için fiatların dondurulmasını zarûrî görmüş ve bu sebeble de *narh müessesesine* büyük önem vermişlerdir. Ancak, Devletin parasının ayarını sâbit tutamaması dolayısıyla zaman zaman *sikke tashîhi* adı verilen paranın ayarının düzeltilmesi operasyonlarına ihtiyac duyulmuş ve bu cümleden olmak üzere XVII. asrın ilk kırk senesi içinde 1600, 1618, 1624 ve 1640'da olmak üzere dört defa sikke tashihine baş vurulmuştur¹. Paranın ayarının yükseltilmesi, fiatların da düşürülmesini gerektirdiğinden her sikke tashihinden sonra, mufassal birer narh defterinin düzenlenmesi de zarûrî bir hal almıştır.

Nitekim, 1600² ve 1640'da³ İstanbul'da verilen narhların defterleri günümüze kadar ulaşmıştır. 1624 tashîhi ile ilgili bilgileri ise bu yılın Üsküdar Kaduhına âid sicilde bulmaktayız⁴.

1 Halil Sahillioglu, «XVII. Asrın İlk Yarısında İstanbul'da Tedavüldeki Sikkelerin Râicisi», *TTK Belgeler*, I/2, Ankara 1965, s. 233; Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul 1983, s. 31-33.

2 Aslı İstanbul Atatürk Kütüphanesi, Belediye Yazmaları, nr. B 9'da olan defter, «1009(1600) Tarihli Narh Defterine Göre İstanbul'da Çeşidli Eşya ve Hizmet Fiatları» adıyla *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sayı 4-5, İstanbul 1978, s. 1-86'da tarafımızdan neşr edilmiştir (Narh 1600).

3 Bu defterin biri Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Köşkü Kitapları nr. 1934, diğeri İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY nr. 5831'de olmak üzere iki nüshası bulunmaktadır. Yalnız Revan nüshası kullanılarak Prof. Dr. Yağar Yücel tarafından *1640 Tarihli Es'ar Defteri* (Ankara 1982) adıyla tıpkı basım ve yeni harflî metni ayrı ayrı neşr edilmiştir. İki nüshanın karşılaştırılması

4 Safer 1034 (16 Kasım 1624) tarihini taşıyan ve ertesi günü Üsküdar Kadılığına ulaşan *sikke-i cedid buyruhdusu* şöyledir :

«İzzetlü Üsküdar Efendisi Hazretleri,

İstanbul'da ve etrafda râyic olan akçe ve osmânî kem-'ıyar olduğundan gayri, altun ve guruş ziyâdeye cârî olmağa me'kûlât ve sâir meta' üç-dört bahâsına satılup halk beyninde külli ihtilâl vâkı' olup sikke-i humâyûn tashîhi mühimmât-ı dîn ü devlet ve lâzım-ı ırz-ı saltanat olmağın hâliyâ izzetlü Pâdişâh-ı âlem-penâh ebbedal-lahu ibkahu hazretlerinin nâm-ı humâyûnlarıyla sikkelenmiş onu bir dirhem cedid akçe çıkarılmışdır. İmdi, hâlâ ihrâc olunan cedid akçe ile altun yüzyirmi akçe ve kâmil guruş seksen akçeye ve esedî guruş yetmiş akçeye ve babka altı akçeye ve pâre ile osmânî üçer akçeye alınup virilüp vech-i meşrûh üzere muâmele olunup altun ve guruş ve sâiri bir akçe ziyâdeye alınmayup eski akçe min ba'd râyic olmamak fermân olunmuşdur. İmdi, taht-ı kazânızda çarşu ve bâ-zariarda ve sâir mecma'-ı nâs olan mahallerde nidâ ve tenbîh itdirisiz ki, herkesin ma'lûmu olup hâliyâ çıkarılan onu bir dirhem has ve cedid akçe ile muâmele olunup altunu ve guruşu ve osmânî ve babkayı ve sâireyi ta'yîn olunduğu üzere alup ve virüp fermân-ı şerifden bir akçe ziyâdeye ve eski akçeyi almaya ki mütenebbih olmayup girü evvelki gibi altun ve guruşu ve gayrisini bir akçe ziyâdeye bozmayup veyahud meta' ile ziyâdeye ve eski akçe ile muâmele idüp girü ihtilâle bâ'is olalar. Hufyeten âdemler koyup yoklanup ol makuleler ele getürdülüp emvâl ve erzakları mîrî için girift olduğundan gayri sâire müceb-i ibret için eşedd-i siyâset olunup haklarından gelinür. Veballeri boyunlarına, sonra 'bilmedik, işitmedik' denmeyüp herkes sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullah hazretlerinin fermân-ı humâyûnu ile âmil olup emr-i şerife muhâlif vaz' u hareketden hazer ideler. Husûs-ı mezbûru sâire kıyas olunmaz; bu babda ziyâde takayyüd olunur; ana göre herkese tefhîm ve ilâm eylesiz deyü buyruıldı. Fî 4 Safer sene minhu (1034)».

metni için bk. M.S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri* (Narh 1640).

4 İstanbul Müftülüğü (İM), Şer'î Siciller (ŞS) Arşivi, Üsküdar Kadılığı Sicilleri, nr. 146, vr. 18b.

Sicillin müteâkıb sayfalarında, bir kısım maddeleri birbirinin tekrarı olan, fakat, farklı tarih ve mühtürlerle gönderildiği kaydedilmiş bulunan, ancak 4 Saferde verilen narh defterinden çıkarıldığı âşikâr, narh listeleri yer almaktadır.

Bu listelerden ilki⁵, «Narh-ı cediddir, 5 Saferü'l-hayr li-sene 1034» kaydından sonra «İzzetlü Üsküdar Efendisi Hazretleri, hâliyâ ihrac olunan onu bir dirhem akçe ile» diye başlamakta ve sadece 14 maddenin perâkende fiatları yazıldıktan sonra «narh virilüp ehl-i dükkân bu minvâl üzere satmak fermân olunmuşdur. Husûs-ı mezbûru dahi taht-ı kazânızda câ-be-câ nidâ itdirüp ehl-i dükkâna ve gayriye tenbîh eylesiz ki herkesin ma'lûmu olup ana göre satup ve alalar. Makbûlüm ki, girü mütenebbih olmayup ta'yîn olunan narhdan ziyâdeye satıldığı haber alına, c makuleler ele getürülüp eğer satandır ve eğer alandır, sulb-ı siyâset olunur. Veballeri boyunlarına; sonra 'bilmedik, işitmedik' dimeyeler, bilmiş olalar deyü buyruıldı, fî 4 Safer 34» şeklinde bitmekte; «der-vasala ileynâ, 5 Safer 34» kaydı ile narh listesinin bir gün sonra Üsküdar Kadılığına ulaşığına işâret olunmaktadır.

Yine «Narh-ı cedid» kaydıyla geçirilen ikinci listenin⁶ altındaki notta İstanbul Kadısı Sa'deddin Efendi'nin mühtürü ile gönderildiği ve ilki gibi 5 Safer'de Üsküdar'a ulaşmış olduğu anlaşılmaktadır.

5 Safer tarihini taşıyan üçüncü listenin⁷ altında «be-hatem-i Nâib-i Çardak»; 11 Safer tarihini taşıyan listenin⁸ altında ise «be-hatem-i Nâib-i İhtisab» kayıtları bulunmaktadır.

İlk üç liste birbirleriyle karşılaştırıldığında, birincideki malların *şirlugan yağı* hariç diğerlerinde tekrarlandığı, ancak, ilkinde sadece perâkende fiatları yazıldığı halde sonrakilerde pek çok malın «getirici» fiatlarına da «misâfir» kaydıyla yer verildiği görülür.

Safer ayında gelen fiatlar, zift, katran, çıra gibi birkaç madde istisna edilirse, hemen hepsi gıda maddelerine âiddir. Rebi'ülevvel başında ise ayakkabılara âid narh fiatları da yollanmıştır. Bunlar dışındaki mallara âid fiatlar sicille işlenmemiştir.

5 a.g.s., vr. 19a.

6 göst. yer.

7 a.g.s., vr. 20a.

8 göst. yer.

Üsküdar sicilindeki 1034 narhlarını, tekrardan kaçınarak, bir sıralamaya tâbi tutarsak şöyle bir liste ortaya çıkmaktadır :

T a b l o I⁹

4 Safer 1034'de İstanbul'daki gıda ve ihtiyac maddeleri fiyatları

M a l i i n		L i s t e l e r								
C i n s i	Mikdarı	Fiatı	I		II		III		IV	
		G M	G M	G M	G M	G M	G M	G M	G M	
Ekmek	150 dr	— 1	— +	— +	— +	— +	— +	— +	— +	
Yağlı çörek	70 "	— 1	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Yağsız çörek	90 "	— 1	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Halka simid	75 "	— 1	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Lokma	60 "	— 1	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Kâhî	60 "	— 1	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Börek	60 "	— 1	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Buğday	kl	— 40	— +	— +	— +	— +	— +	— +	— +	
Un	"	— 60	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
	vak	— 3	— +	— +	— +	— +	— +	— +	— +	
Arpa	"	— 16	— +	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Darı	kl	17 18	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Lahm-ı ganem	vak	— 8	— +	— +	— +	— +	— +	— +	— +	
Lahm-ı stğır	"	— 7	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Lahm-ı bakar	"	— 5	— —	— +	— +	— +	— +	— +	— +	
Yahni-i ganem	"	— 16	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Yahni-i bakar	"	— 10	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	

9 Tablolarda şu kısaltmalar kullanılacaktır :

ad aded; *ak* akçe; *ar* araba; *bt* bütün; *çf* çift; *çk* çeki; *don* donluk; *dr* dirhem; *ds* deste; *dt* demet; *en* endâze; *G* getirücü; *gy* geyim; *H* haffaf; *kan* kantar; *ky* kıyye; *kl* keyl; *kl İs* keyl-i İstanbulî; *kl b.* keyl başına; *M* mukim; *n* nevbet; *ök* ölçek; *T* tâcir; *yev* yevmi; *y.k.* yevm-i kasır (kısır gün); *y.t.* yevm-i tavil (uzun gün); *vak* vakıyye; *z* zıra'.

M a l i i n		L i s t e l e r								
C i n s i	Mikdarı	Fiatı	I		II		III		IV	
		G M	G M	G M	G M	G M	G M	G M	G M	
Kebap	35 dr	— 1	— —	— —	— —	— +	— —	— —	— —	
Pirinç	kl	38 40	— +	— +	— +	— +	— +	— +	— +	
Mercimek	"	36 38	— +	— +	— +	— —	— —	— —	— —	
Nohut	"	36 38	— —	— —	— +	— —	— —	— —	— —	
Bakla	"	36 38	— +	— +	— +	— —	— —	— —	— —	
Mısr şa'riyesi	vak	6 7	— —	— —	— —	— +	— +	— —	— —	
Bolu şa'riyesi	"	4 5	— —	— —	— —	— +	— +	— —	— —	
Nişasta	"	7 8	— —	— —	— +	— +	— +	— —	— —	
Sadeyağ	"	— 22	— +	— + ¹⁰	— —	— —	— —	— —	— —	
Zeytinyağ	"	16 18	— —	— —	— —	— +	— +	— —	— —	
Donyağ, süzölmüş	"	— 15	— +	— —	— —	— +	— —	— —	— —	
Şirliğan yağı	"	— 18	— +	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Bezir	"	14 16	— —	— —	— —	— +	— +	— —	— —	
Tuz	"	— 1	— —	— —	— +	— —	— —	— —	— —	
Kahve, kalb	"	— 70	— —	— —	— —	— +	— —	— —	— —	
Kahve, frndık	"	— 60	— —	— —	— —	— +	— —	— —	— —	
Bal	"	10 12	— +	— +	— —	— —	— —	— —	— —	
Şeker	"	— 40	— —	— —	— —	— +	— —	— —	— —	
Leben-i hâlis	"	— 2	— —	— —	— —	— +	— —	— —	— —	
Sirke	"	— 2	— —	— —	— —	— +	— —	— —	— —	
Tulum peyniri	"	8 10	— —	— —	— —	— —	— —	— +	— +	
Kaşkaval peyniri	"	14 16	— —	— —	— —	— —	— —	— +	— +	
Sinob elması	"	2 3	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Miskî elma	"	3 4	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Kaba enar	"	2 3	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Melisî enar	"	3 4	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	
Bursa kestanesi	"	5 6	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	

10 Bu listedeki fiyat 20 akçedir.

M a l i n			L i s t e l e r			
C i n s i	M i k d a r	Fiati G M	I G M	II G M	III G M	IV G M
Karadeniz keşanesi	"	3 4	— —	— +	— —	— —
Emrud	"	4 5	— —	+ +	— —	— —
Ayva	"	4 5	— —	+ +	— —	— —
Badem	"	16 18	— —	— —	+ +	— —
Ceviz	70 ad	— 1	— —	— —	— —	— +
Limon	"	10 12	— —	— —	+ +	— —
Âb-ı limon	"	2 3	— —	— —	+ +	— —
Siyah üzüm	vak	2,5 3	— —	+ +	— —	— —
Beglerce üzümü	"	2,5 3	— —	+ +	— —	— —
Midilli inciri	"	2 3	— —	+ +	— —	— —
Nazilli inciri	"	4 5	— —	+ +	— —	+ +
Şalgam	1 ak	700dr800dr	— —	— —	— —	+ +
Köftür	vak	— 1	— —	— —	— +	— —
Trablus sabunu	"	20 22	— +	+ +	— —	— —
Urfa sabunu	"	14 16	— —	+ +	— —	— —
Mum - her deste						
200 dr. ola-	20 dr	— 1	— +	— +	— —	— —
Ođun	çk	— 16	— —	— +	— —	— —
Çıra	kan	28 29	— —	— —	— —	+ +
Zift	"	110 132	— —	— —	— —	+ +
Siyah katran	"	110 132	— —	— —	— —	+ +
Küsbe	n	— 10	— —	— —	— —	+ +

Bařta, 1 Rebi'ülevvel 1034 (12 Aralık 1624) tarih ve «Sûret-i defter-i es'âr-ı cedidedir ki beyân olunur» kaydı, sonda ise «bi-hatemi muhattimetü'n-nâib bi-mahkeme-i Bâb-ı Kostantiniyye» ibâresi ve «fi 7 Rebi'ülevvel 34» tarihi bulunan ayakkabıcılara âid fiatlar¹¹ da şöyledir :

11 a.g.s.,vr. 19b.

T a b l o II

1034 tashihinden sonra İstanbul'da deri ve ayakkabı fiatları

Ulu ayak pabuç	65
Ulu ayak mest	35
Rüzgâr ulusu pabuç	60
Rüzgâr ulusu mest	30
Uluorta pabuç	55
Uluorta mest	27
Zergerdan pabuç	50
Zergerdan mest	25
Orta ayak pabuç	45
Orta ayak mest	20
Küçük ayak pabuç	40
Küçük ayak mest	15
Asrapa ¹² pabuç	27
Asrapa mest	12
Andan küçük pabuç	20
Andan küçük mest	10
Gelik	8
Münakkaş oğlancıklar pabucu	10
Oğlancıklar çizmesi	20
Âlâ kırmızı çizme	135
Âlâ sarı çizme	135
Siyah çizme	120

12 Ayakkabı boylarını ifade için bugün İstanbul'da da bazı tabirler kullanılıyorsa da eskilerin pek çoğu kaybolmuş olup kırk senelik ustalarca da bilinmemektedir. Bir kısmı ise, Anadolu'nun çeşidli yerlerinde hâlâ yaşamaktadır. İşte, 8-10 yaşında çocuk ayakkabısı manasına gelen *asrapa* da bunlardan biridir. Kelime, Çankırı bölgesinde biraz şekil değiştirip «asrafa» şekline girmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ve diğer ayakkabı tabirleri için bk. M. Kemal Özergin, «Çankırı'da Ayakkabıcılık» *Türk Folklor Araştırmaları*; sayı 302 (Eylül 1974), s. 7088.

Merdâne başmak	60
Merdâne iç-edik	90
Tomak	100
Zenne pabuç	40
Zenne iç-edik	55
Zenne başmak	40
Saray mesti	30
Derlik mesti	6
Postal	40
Debâgat olunmuş gön	280
Sahtiyanın âlâsı	80
Siyah sahtiyan	60
Köselenin âlâsı	150
Kırmızı meşin	16
Sarı meşin	30
Ak meşin	12
Keçi derisi	20
Ham gön	120
İnek gönü	70
Çizme nalçası	5
Pabuç nalçası	3

1034 sikke tashihini müteâkıb İstanbul'da verilen narhlar hakkındaki bilgilerimiz, hiç değilse şimdilik, bunlara inhisar etmektedir.

Buna karşılık, İstanbul civarındaki üç şehrin (Balıkesir, Bursa ve Tekirdağı) sicillerinde, sikke tashihi fermanı ile birlikte, fermanın kadılıklara ulaşmasından sonra tesbit edilen narh fiatlarına âid listeleri de bulmaktayız. Bunlardan, İstanbul'dakinden sonra, sikke tashihi en yakın tarihli Balıkesir'indir¹³. 7 Safer'de kaleme alınan ferman, vezirlikten mütekaid olup Aydın, Saruhan ve Mentеше

13 Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA), Şer'i Siciller (ŞS), nr. 698 (Balıkesir), vr. 18b.

sancakları muhassıl-ı emvâli olan Şemsi Paşa ile bura kadıları ve hâkimlerine hitâben yazılmıştır. İfade, Üsküdar'ınki ile meâlen aynıdır. Tashih fermanının hemen arkasından, çok mufassal olmamakla birlikte gıda maddelerinden başka bazı ihtiyac maddeleri ve giyim eşyasını da ihtiva eden bir narh listesi yer almaktadır. Ancak bu listenin, esnaf grupları göz önüne alınarak düzenlendiği söylenemez. Hatta, ekmek-börek-çörek, çeşidli etler, yağlar vs. sadece birbirinden ayrı yazılmakla kalmamış, bazen giyim eşyaları veya ücretler arasına da sıkıştırılmıştır.

Halbuki Bursa ve Tekirdağı'nın aynı tarihlerde tanzim edilen narh defterleri oldukça muntazam olup esnaf belirtilerek, tıpkı 1600 ve 1640 tarihli İstanbul narh defterleri gibi sırayla yazılmışlardır.

Benzer maddelerin bir arada görülebilmesini temin maksadıyla Balıkesir'e âid bu narh listesini, narh defterlerinde genellikle takib edilen usûle uyarak, gıda maddelerinden başlamak üzere bir sıraya koyarak vermeyi uygun buluyoruz.

T a b l o III

1034 tashihinden sonra Balıkesir'de tesbit edilen narh fiatları

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Hubz ¹⁴	250 dr	1
Börek-i yağlı	150 »	1
Börek	80 »	1
Çörek-i ekmek-i sisamlı	200 »	1
Yağlı sisamlı çörek		
Hinta	kl	40
Şa'ir	»	24
Lahm-ı ganem	vak	8
Lahm-ı keçi	»	6

14 Ekmek. (1034 tarihli narh defterlerindeki bugün kullanılmayan bazı isim ve tabirlerden, 1640 tarihli İstanbul narh defterinde yer almayanların manaları notlarda verilmiştir. Diğerleri için *Narh 1640*'ün sözlüğüne bakılabilir).

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Lahm-ı bakar	vak	4
Lahm-ı camus	»	3,5
Sadeyağ	»	24
Şirugan	»	12
Revgan-ı ham-ı koyun ve keçi	vak kebir	32
Piring	vak	6
Asel	»	18
Zeyt	»	18
Helva-i beyaz, sisamlı	»	8
Pekmez	»	6
Tuz-ı pâre	»	2
Tuz-ı hurda	»	1
Bursa kestanesi	»	6
Siyah üzüm	»	3
Kırmızı (ra)zaki	»	4
İncir, dâne	»	3
İncir, dizi	»	4
Döngel ¹⁵	»	2
Afyon	dr	2
Sabun-ı şehir	vak	12
Sabun-ı arabî	»	16
Sabun-ı harc	»	20
Revgan-ı sabun	»	24
Şem'-i asel	»	40
Şem'-i revgan	dr	20
Odun	haml-i kebir	7
	» vasat	6
	» edna	5

15 Muşmula.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
	araba-i camus	60
	» bakar	50
Kettan-ı Simav	vak	20
Kettan-ı İstanbul	»	24
Harir	- Bursaya sual oluna -	
Aba-i beyaz, âlâ		100
	evsat	80
	edna	70
Aba-i renkli		160
Bogası, âlâ		160
	evsat	140
	edna	120
Kirpas-ı penbe, âlâ	z	80
	evsat	»
	edna	»
Dikilmiş don-ı dimi, âlâ		40
	evsat	30
Pabuç ¹⁶ , âlâ, ulu ayak		50
	ulu orta	40
	aşağı	35
Paşmak, ulu		32
	orta	28
	küçük	20
	-Oğlancıklar buna kıyas oluna-	
Postal pabuç, ulu		40
	evsat	35
	küçük	30
Çizme, kırmızı ulu ayak		110
	siyah	70

16 Derkenar olarak «Ustad Mehmed'e pabuç âlâsı olmak üzere bir miktar müsâmaha olundu» kaydı vardır.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Mest terlik		7
Pabuc-ı kurdağzı, ulu		40
evsat		34
küçük		28
Mest, âlâ		35
evsat		25
edna		20
Nalça, büyük hurdası		4
küçük		2
Postal nalçası		4
Keçelik yün	vak kebir	20
Esb çulu	800 dr	30
Boyunlu keçe	400 »	15
Keçe-i hımar	200 »	8
Bel keçesi	400 »	15
-Bu zikr olunan keçeler çiğ olmayup gayet âlâ pişmiş olan-		
Neccâriyye-i tavan ve yer		18
Kubbe dülgerlerine		16
Irgadiyye		8

Tashih-i sikke fermanının Bursa ve Rodoscuk (Tekirdağı) kadılıklarına ulaşması Safer ayının onundan sonradır. Bursa sicillinde fermanın ulaştığı tarih 12 Safer (24 Kasım) olarak gösterilmektedir. Rodoscuk sicillinde sureti bulunan, bu kadılığa gönderilen fermanın tarihi ise Evâsıt-ı Safer (11-20 Safer / 23 Kasım - 2 Aralık) olarak kaydedilmiştir.

Her iki defter de esnaf grupları göz önünde tutularak düzenlenmiş olmakla birlikte Bursa'nınki¹⁷, Tekirdağı'nınki¹⁸ nazaran hayli

17 Bursa Müzesi, Bursa Kadılığı Sicilleri, nr. B 44/238, vr. 182b-184b. Bu defterden, ilk olarak Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan tarafından «Edirne Askeri

geniş tutulmuştur. Ayrıca, gerek bu tarihteki Tekirdağı, gerekse 1009 (1600) ve 1050 (1640) tarihli İstanbul narh defterlerinde yiyecek maddeleri esnafa göre ayrılmayıp bir arada yazıldığı halde burada *ekinciler* (6 madde), *ekmekçiler* (9), *bakkallar* (35), *kasabalar* (15), *helvacılar* (3), *yemişçiler* (18), -başlığı kırmızı ile yazılmak üzere yer ayrıldığı halde unutulmuş *bakkallar* (3) ve *aşçılar* (10) olmak üzere 8 gruba ayrılmıştır ve toplam 89 kalem mal yer almaktadır. Ancak nohud ve mercimek hem ikinci ve hem de bakkalların sattıkları mallar arasında yazılmıştır. Mercimeğin fiatı, her iki esnaf için de aynı olduğu halde nohudun beher İstanbul kilesinin satışında bakkallara 5 akçe fazlalık konmuştur.

Kasablarda, etler, iç ve kuyruk yağlarından başka deri ve gön fiatları da bulunmaktadır.

Attarlar ise, İstanbul narh defterlerinde hemen gıda maddelerinin arkasından geldiği halde burada 44 esnaf arasında 22. sırayı almıştır. Buna karşılık yiyecek maddelerinin bitiminde *bakırcılar* gelmekte, araya *ayakkabıcılar* girdikten sonra *aşçılara* yer verilmektedir.

Bakırcılarla aşçılar arasında yer alan ve *haffaflarla* (60) *postacılar* (6) olarak iki grupta toplanan ayakkabıcılar, bogasıcılarla çukacılar arasında yer alan *attarlar* (6), peştemalcilerle takyeciler arasında yer alan *yasdıkcılar* (9) ile abacı hayyatlarla yorgancılar arasında ve tek başlık altında yer alan *kilimoiler* ve *yorgancılar* (18) istisna edilirse giyecek ham, yarı mâmül ve mâmül maddeleri satanlar *ketenciler* (6), *kazzaslar* (3), *abacılar* (4), *kumaşçılar* (27), *kumaş kaftancılar* (18), *futacılar* ve *valeciler* (42), *peştemalciler*

Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)», TTK Belgeler, III/5-6 (1968), 449'da bahs edilip birkaç örnek de verilmiştir. Dr. Hüseyin Özdeğer ise *Türk İktisat Tarihi Açısından, Bursa Kadı Sicillerinde Bulunan Tereke Defterlerine Göre 1489-1500 Seneleri Arasında Bursa'da İktisadi ve İçtimai Hayat* (İstanbul 1982) adlı doçentlik tezinin ekler kısmında narh defterinin tamamını yeni harflere aktarmak suretiyle vermiştir. Ancak, madde isimlerinin bazılarının okunmasında hatalar olduğu gibi çeşitli esnaf gruplarına âid mallar da birbirine karıştırılmıştır. Onun için defteri, burada aynen vermeyi uygun buluyoruz. Fotokopisini temin edip göndermek suretiyle defteri kullanmama yardımcı olan Bursa Eski Eserler Kütüphanesi uzmanı Ahmet Bulut'a teşekkür borçluyum.

18 TSMA, ŞS, nr. 1573, vr. 117b-118b.

(3), *takyeciler* (8), *bezzazlar* (17), *bogacılar* (11), *çukacılar* (30), *dikilmiş çuka ferace satan ve dikenler* (12), *abacı hayyatlar* (13), bogasidan yapılmış kaftan satan *kaftancılar* (5) şeklinde sıralanmışlardır. *Araççınclar* (7) ise sona doğru, 40. sırada yer almıştır. Bu tasnifte «kumaşlar» grubu tamamen ipekliilere hasır edildiği halde «çukacılar» başlığı altında 12 çuka cinsinden sonra 18 kalem yerli ve yabancı menşe'li kemha, atlas, hâre ve dârâyînin fiatları verilmiştir.

Çuka ve abadan dikilen ferâce, çakşır, dolama, yelek gibi hazır giyim eşyalarında kumaşın cinsi (meselâ, çukadan ise altmış veya yetmiş çile londura veya bodrum çukadan), kullanılan kumaş miktarı, kumaşın birim fiatı ile mâmûlün satış fiatı kayd edilmiştir, ki bu hususlar 1640 tarihli İstanbul narh defterindeki şekle benzemektedir¹⁹. İpekli kumaşlardan yapılan kaftanlarda bu teferruat bulunmayıp sadece cinsi ve fiatı kayd olunmuştur.

Futa ve valeciler²⁰ ile *debbağlarda* (21) ise iki fiat mevcuttur. İkincinin üzerinde «tâcir» kelimesinin bulunması, ilk rakamın imâlâtçı, ikincinin tüccarın satış fiatı olduğunu göstermektedir.

Ev eşyası satıcılarından *kilimci ve yorgancılar* (18), *pamukcular* (2), *yasdıkcılar* (9), *çömlökciler* (18), *hasırcılar* (2), zarûrî ihtiyac maddelerinden *sabuncular* (3), *oduncular* (5) dan başka *nalbandlar* (3), *nalçacılar* (6), *semerciler* (7), *debbağlar* (21), *saraclar* (14), *keçeciler ve külâhcılar* (7), *mutaflar* (7), *demirciler* (4), *nalıncılar* (3), *keresteciler* (98), *nakkaşlar* (12) bu defterde yer alan esnafir.

Buniardan keresteciler esnafına âid malzeme içinde kireç, horasan, zift, tuğla, kiremîd, çivi gibi diğer inşaat malzemeleriyle dingil, boyunduruk, ok gibi araba parçaları ve saban gibi ziraat malzemesi de vardır.

Defterin sonunda ise Kadı Receb bin Mahmud'un mührü bulunmaktadır.

19 *Narh 1640*, «Es'âr-ı Esvâb-ı Duhte», s. 122-126.

20 *Vale*, birman veya krepdöşine benzediği tahmin olunan bir cins ipekli kumaştır (Fahri Dalsar, *Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa'da İpekcilik*, İstanbul 1960, s. 55).

1600 tarihli İstanbul Narh defterinin 65 esnafa âid mal fiatlarını ihtiva ettiği düşünülürse, 1034 tarihli Bursa narh defterinin hayli geniş tutulmuş olduğu anlaşılır.

T a b l o IV

1034 tashihiinden sonra Bursa'da tesbit edilen narh fiatları

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
E k i n c i l e r		
Buğday	kl İs	40
Arpa	» »	20
Alef	» »	10
Nohud	» »	40
Mercimek	» »	50
Bakla	» »	40
E t m e k c i l e r		
Etmek	200 dr	1
Çörek	100 »	1
Halka çörek-i Halebi	55 »	1
Boğaçça	100 » (?)	1
Datlı	50 »	1
Arab çöreği	60 »	1
Et böreği	40 »	1
Kirde	130 »	1
B a k k a l l a r		
Pirinc-i Mısır	kl İs	50
Pirinc-i yerli	» »	40
Mercimek	» »	50

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Nohud	kl İs	40
Bulgur	» »	50
Aş buğdayı	» »	55
Revgan-ı sâde	vak	30
Asel	»	12
Kızıl üzüm	»	4 ²¹
Siyah üzüm	»	3
İncir	»	4
Badem	»	16
Ağda	»	5
Pekmez	»	4
Nışasta	»	8
Emrud kurusu	»	3
Kaşkava(1) peyniri	»	16
Karaman peyniri, yağlı kesme	»	12
Bursa etrafında olan yağlı peynir	»	12
Şirugan	»	16
Revgan-ı zeyt	»	16
Revgan-ı bezir	»	16
Erik kurusu	»	4
Erik pesdili	»	4
Sirke	»	10
Ceviz köfteri	»	10
Zeytun	»	2
Fındık	»	4
Fısdık	»	16
Çölmek yoğurdu	»	2
Torba yoğurdu	»	3
Çakmak tuzu	»	2

21 Defterde «40» ise de «4» olmalıdır.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Köpük tuzu	vak	1
Yoğurt tarhanası	kl İs	50
Koz içi	vak	8

K a s a b l a r

Lahm-ı ganem	vak	8
Lahm-ı keçi	»	7
Lahm-ı bakar	»	4
Lahm-ı camus	»	4
İçyağı	»	10
Kuyruk	»	10
Sızmış içyağı	»	14
Karasığır gönü, ham	ad	40
İrkeç ²² derisi, ham	»	20
Dişi keçi derisi, ham	»	17
Koyun derisi, ham	»	8
Herek ²³ koyunu derisi, ham	»	7
Sığır işkenbesi	»	15
Karasığır başı, ayağıyle	»	8
Susığırı başı, ayağıyle	»	20

(B a l ı k c ı l a r)

Sazan balığı	vak	4
Turna balığı	»	3
Yayın balığı	»	2

22 İrkeç = Yaşlı erkek keçi. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (DS), VII, Ankara 1974, s. 2552.

23 Herek = Kıvrıkcık koyun (DS, VII, 2343); karaman ile kıvrıkcıktan melez yassıca kuyruklu koyun cinsi (Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türkî*, İstanbul 1317)

şeklinde tarif edilmektedir. Bu sonuncuda harekelenişi « هرک » (herek)dir.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Helvacılar		
Badem helvası	vak	20
Ceviz helvası	»	14
Sabunî helva	»	14
Yemişçiler		
Yaş üzüm	vak	2
Sağ enar	»	2
Enarın çürüğü	»	1
Bursa kestanesi	»	2
Misk elması	»	2
Câna-göynü elması	»	2
Kızıl elma	»	1
Bosna elması	»	1
Ekşi elma	»	1
Muşmula	»	1
Ebeşe armudu	»	2
Çükündür ²⁴	4 vak	1
Karpuz	3 »	1
Kavun	2 »	1
Soğan	vak	1
Sarmısak	»	3
Turb	4 dt	(1)
Lehana	3 vak	1

24 Çükündür = Pancar. XII. Yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü (TS), Ankara 1965, s. 960; DS, III (1968), 1307.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Bakircılar		
Sahan-ı cedid-i ayaklı	ad	100
Sahan-ı vasat	»	80
ednâ	»	70
Tencere-i cedid	vak	80
Nev'-i âhar sahan-ı cedid	ad	55
Sahan-ı cedid-i evsat	»	35
Sahan, çark işi	»	45
Güğüm ibriği	vak	100
Haffaflar		
Ulu ayak kırmızı çizme, âlâ	(çf)	120
Ulu ayak siyah çizme, âlâ	»	120
Kırmızı ve siyah çizme, evsat	»	90
ednâ	»	80
Merdâne başmak, âlâ	»	55
Zenne başmak	»	40
Ulu ayak babuç	»	65
Rüzgâr ulusu babuç	»	60
Uluorta babuç	»	55
Zergerdan babuç	»	40
Zenne iç-edik, âlâ	»	65
Edik, evsat	»	60
ednâ	»	50
Zenne sarayî mesd, (âlâ)	»	30
evsat	»	25
ednâ	»	20
Limonî tomak	»	80

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Merdâne mesd, (âlâ)	çf	35
evsat	»	25
ednâ	»	20
Uluorta siyah iç-edik	»	45
Ulu ayak zenne iç-edik	»	50
Merdâne ayak tomak	»	55
Kalçın mesd	»	7
Siyah babuç, rüzgâr ulusu	»	45
evsat	»	40
ednâ	»	35
Farmûde (فارموده) zenne babuç, (âlâ)	»	35
evsat	»	30
ednâ	»	25
Çizme babucu, (âlâ)	»	40
evsatı	»	35
ednâsı	»	30
Nev'-i âhar çizme babucu, (âlâ)	»	25
evsat	»	20
ednâ	»	18
Ufak çizme babucu, (âlâ)	»	15
evsat	»	13
ednâ	»	10
Sarayî kütéhane babuc, (âlâ)	»	25
evsat	»	20
ednâ	»	15
Kalbur kütéhane, (âlâ)	»	12
evsat	»	10
ednâ	»	8
Zenne kablama mesd, (âlâ)	»	18
evsat	»	16
ednâ	»	14

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Sarayî mesd, ufak, (âlâ)	çf	15
evsat	»	13
ednâ	»	12
Ufak kablama mesd, (âlâ)	»	10
evsat	»	8
Gelik ²⁵	»	5
Postal, nev'-i âhar	»	7
Meşinden iç-edik, (âlâ)	»	25
evsat	»	15
Siyah tomak, (âlâ)	»	60
evsat	»	50
ednâ	»	40

P o s d a l c ı l a r

Posdal babucu, (âlâ)	çf	50
evsat	»	40
ednâ	»	30
Fılar babucu, (âlâ)	»	60
evsat	»	55
ednâ	»	40

A ş c ı l a r

Koyun yahnisi	vak	16
Lahana dolması	8 ad	1
Koyun başı	ad	3
Paça	2 ad	1
Cızbiz kebabı	16 dr	1
Sığır köftesi kebabı	40 dr	1

²⁵ Gelik / kelik = Çocuk ayakkabısı, patik : TS, III (1967), 1626; kadın ayakkabısı : DS, VI (1972), 1978.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Pencevüs	4 »	1
Karasığır başı	1 ad	13
Ciğer kebabı	60 dr	1
Susığı başı, ayağıyle	ad	27

K e t t a n c ı l a r

Kettan-ı Mısır	vak	20
Kettan-ı yerli	»	16
Balıkesri çuvalı	çf	45
Tire urganı	boy 10	16
Urgan-ı kendir	» 8	12
Kendir yular, âlâ	ad	3

K a z z a z l a r

İpek	dr	3
İnce firengi ibürşimi	»	4
Donluk kaytan-ı hass-ı miskî		40

A b a c ı l a r

Aba-i Eyin, beyaz, âlâ	en	16
siyah, âlâ	»	20
kır, âlâ	»	18
sarı ve kırmızı, âlâ	»	18

K u m a ş c ı l a r

Atlas-ı firengi, kırmızı	en	240
Venedik atlası, kırmızı, âlâ	»	240
heft renk	»	180
Kemha-i Venedik, heft renk	»	180

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Atlas-ı filorentin ²⁶ Venedik	»	160
Atlas-ı alaca, şehri	»	100
Atlas-ı Venedik, heft renk	»	140
Venedik hâresi	»	50
Müdeccel hâresi	»	50
Al müdeccel hâresi	»	60
Hâre-i Venedik, münakkaş	»	—
Telli hâre	»	—
Telli dârâyî	»	50
Acem dârâyîsi, âlâ	don	380
Şam dârâyîsinin enva'ı	en	60
Nev'-i âhar Acem dârâyîsi	don	200
Şehri dârâyînin mecmu'u	en	50
Alaca Bağdâdî dârâyî	don	340
Hav-ı ipek-i Alaçehir	107 dr.	250
Hav-ı Acem ipeği	» »	220
Hav-ı şehri ipek	100 »	300
Meşdud-ı ²⁷ şehri vale	dr	2
ma'a مول	»	6
Meşdud-ı futa	»	2
ma'a مول	»	2
Hav-ı Şam ipeği	»	3
Kırmızı atlas-ı şehri	en	40
Atlas-ı sarı ve yeşil ve alaca	»	35
Haleb dârâyîsi	»	60

26 Metinde « فزردون » şeklinde ise de *filorentin* olsa gerektir. Çukacı esnafına âid mallarda « فزردون » imlâsıyla yazılan kumaşa bkz.

27 Metinde meşdid (مشديد) şeklinde olan bu kelime, ipekli kumaşların gözgü ipliği manasına gelmektedir. Dalsar, *a.g.e.*, s. 381.

Kumaş kaftancılar

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Kırmızı Sakız kemhasından kaftan		
-arşun iki rubu' boy-	ad	1340
-arşun üç girih boy-	»	1280
-arşun bir rubu' boy-	»	1220
Yeşil ve mâi Sakız kemhasından kaftan		
-arşun iki rubu' boy-	»	1230
-arşun üç girih boy-	»	1100
-arşun bir rubu' boy-	»	1070
Şehri kemhadan kaftan		
-arşun üç girih boy-	»	1000
Bağdâdîden kaftan		
-arşun boy-	»	400
-arşun iki rubu' boy-	»	460
-arşun üç girih boy-	»	430
Bağdâdîden penbeli dördü ve beşi ve altısı bir zibun	don	900
Bağdâdîden kûtehane	»	700
Şam dârâyisinden kaftan	(ad)	720
Şam dârâyisinden zibun	»	320
Ebu-reşm (?) alacasından kaftan	»	320
Mısır'ın Ebu-reşm alacası		280
Mısır'ın gök alaca, İbn-i baba		140
Mısır'ın Menzele alacası		170

Futacılar, valeciler

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı	
		T	
Futa-i ipek, siyah	100 dr	225	235
Futa-i ipek, beyaz	» »	350	
Futa-i ipek, güvez	» »	450	
Futa-i ipek, mâi	» »	350	
Futa-i ipek, tarçını	» »	350	
Mukaddem kuşak, güvez	» »	500	510
Mukaddem kuşak, heft renk	» »	400	410
Kaftanlık Bursa valesi, güvez	ar	40	42
Kaftanlık Bursa valesi, al	»	36	38
Kaftanlık Bursa valesi, alaca	»	40	42
Güvez, al tafta Bursa valesi	»	30	32
Haleb kuşağı, güvez ibrışim	100 dr	350	360
Haleb kuşağı, heft renk	» »	300	310
Bursa taftası, sarı ve yeşil	ar	27	
Sade vale, âlâ	»	25	
Sade güvez vale, âlâ	»	22	25
Papazî bürüncük	don		700
Alaşehir papazisi	ar		10
Serfice bürüncük-i ham	»		10
Boyalı Sर्फice	»		12
Arnavud, enli bürüncük-i ham	»		12
—, boyalusı	»		13
Arnavud, ensüz bürüncük-i ham	»		5
Boyalı eleklik	»		8
بؤرؤنؤؤؤؤ, al ma'a güvez	»		38
Sarı بؤرؤنؤؤؤؤ	»		32
Serâser nezkeb, dikilmiş saçağı ve başlığı ile	ad		60

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Dikilmedik nezkeb, serâser	ad	45
Şehri atlasdan nezkeb	»	20
Şehri firengî nezkeb	»	60
Hâre nezkeb	»	50
Cümlesi sırmalı nezkeb	»	400
Dibli nezkeb, sırmadan, firengî	»	200
Şehri dibli ve incili nezkeb	»	80
Dağlı enli nezkeb	»	35
Mengelli nişân-i cündî (حدی)	»	40
Mengelli küçük nişân-ı cündî	»	30
Şam taftası ve Şam bağıdâdîsi	en	50
Şam ve Haleb abası	»	60
Haleb taftası, sarı ve yeşil ve mâi	»	60
Haleb taftası, al ve güvez	»	65

P e ş t e m a l c ı l a r

Ağır ibürşimli otuzbeş kalem futa	ad	140
Sade futa دوردی Bursa	»	50
Kadmer futa, Bursa işi	»	180

Y a s d ı k c ı l a r

Kadife yasdık, dokuzyüz dendan	çf	1300
Kadife yasdık, sekizyüz dendan	»	1100
Kadife yasdık, sürmâi ve yeşil, sekizyüz dendan	»	1000
Kadife yasdık, mor ve yeşil, dokuzyüz dendan	»	1100
Kadife yasdık, iki döşeme dolama	»	3600
Kadife yasdık, sade döşeme	»	2000

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Kadife yasdık, yek renk, altunlu	çf	2700
Kadife abâyî döşeme, altunlu	ad	1800
Kadife sade âbâyînin âlâsı	»	1450
evsat	»	—
T a k y e c i l e r		
Serâser takye, âlâ	ad	250
Serâser takye, yirmi kesim	»	40
Serâser takye, onsekiz kesim	»	50
Takye-i kuşaklık, yirmi kesim	»	50
Serâser takye, onaltı kesim	»	60 ²⁸
Takye-i sürmâi, yirmi kesim	»	90
Takye-i sürmâi, onsekiz kesim	»	100
Takye-i sürmâi, onaltı kesim	»	120

B e z z a z l a r

Dülbend-i Ferhadhâni, âlâ	ad	320
Dülbend-i mutallâ, âlâ	»	320
evsat	»	280
Dülbend-i haşhâşî, âlâ	»	160
Dülbend-i sersâleme ²⁹ , âlâ	»	120
Demirci bezi, âlâ	ar	11
Penbe bezi, (âlâ)	»	8
ednâ	»	6
Soma bezi	»	9

28 Metinde «600».

29 Metinde kelime, « م » harfi çok belirsiz yapıldığından «sersale» gibi okunuyorsa da 1600 tarihli İstanbul Narh defterinde açık olarak «sersâleme» (سرسالة) şeklinde yazılmıştır. Bk. Narh 1600, s. 22.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Menemen ³⁰ dimisi, âlâ	en	8
Dikilmiş atlu giyeceği	ad	150
Dikilmiş yaya giyeceği	»	75
Yerli geyim kebesi, (âlâ)	»	60
evsat	»	45
ednâ	»	30
Beledî yorgan yüzü	»	250
Beledî döşek yüzü	»	250

B o g a s ı c ı l a r

Hamid bogası, gâyet ince	12 en	155
	1 »	13
Hamid bogasının boyalı	12 en	140
Hamid bogası, beyaz, ince	kitâbesi	140
	1 en	12
Hamid bogası, donluk	8 en	96
	1 »	12
Manisa bogası, boyalı	12 »	120
	1 »	10
Şehrî bogası, boyalı	12 »	100
	1 »	8,5
Diyarbakir bogası	10 »	160
	1 »	16
İmam Musa bogası	7 »	98
	1 »	14
Acem bogası, miskâlî	10 »	126
	1 »	12

30 Metinde «Melemen» şeklindedir.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Beyaz lekepürî bogası	22 en	330
	1 »	12 ³¹
Astarın boyalı ve beyazı	1 »	5

A t t a r l a r

Şeker-i Reşid	vak	50
Kahve-i kalb	»	60
Kahve-i fındık	»	55
Balmumu	»	40
Biber	2,5 dr	1
Kalay	vak	70

Ç u k a c ı l a r

Altmış çile çukanın gâyet âlâsı	en	250
Menevş altmış çile çuka âlâsı	»	450
Altmış çile kırmızı çuka, âlâ	»	480
Yetmiş çile siyah çuka	»	400
Mâi parangon ³² çuka, âlâ	»	300
Altmış çile mor ve yeşil ve menevş ve mâi parangon çuka	»	250
Yetmiş çile kırmızı çuka	»	260
Londura çuka, âlâ	»	150
Venedik karziyyesi çuka, âlâ	»	100
Edirne bodrumu çuka	»	70

31 22 endâzesi 330 akçe olduğuna göre bir endâzesinin 15 akçe olması gerekir.

32 Metinde «parankon» şeklinde yazılmışsa da aslı «parangon»dur. Paul Masson, *Histoire du commerce Français dans le Levant au XVIIIe siècle*, Paris 1896, s. 380. Ayrıca bk. *Narh 1640*, s. 60.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Bodrum çuka, âlâ	»	120
Celeb karziyye çuka	»	70
Sakız kemhası, heft renk ve nefti	»	110
Sakız kemhası, kırmızı	»	140
Sakız kemhası, miskî ve mor	»	120
Bursa'da Sakız Hamında işlenen kemha, heft renk	»	85
Kırmızı Bursa kemhası	»	100
Bursa'da işlenen ağır kemha, heft renk	»	150
Bursa'da işlenen ağır kırmızı kemha	»	160
Atlas-ı firengî, heft renk	»	185
Atlas-ı kırmızı, firengî	»	220
Atlas-ı filorentin ³³ , kırmızı	»	180
Atlas-ı filorentin, heft renk	»	160
Firengî telli hâre, kırmızı ve heft renk	»	240
Nakışlı telsiz hâre	»	160
Sarı hâre	»	130
Turfanda hâre	»	320
Müdeccel dârâyîsi	»	40
Bursa'da işlenen filorentin atlas, çilesine	»	120
Bursa'da işlenen filorentin atlas	»	140

33 Metinde «firenton» (فرنتون) şeklinde ise de «filorentin» olmalıdır. Ek. Narh 1640, s. 114-115.

Dikilmiş Çuka Ferâce
Bey' idüp ve Kendiler Diken
Hayyatlardır

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Mor altmış çile çukadan zenne ferâce		
-2 rubu' boy, 7 rubu' etek ve 7 rubu' bel, endâze 7 rubu' yen uzununu ve endâze 3 rubu' yen eni, 4,5 ağaç çukadan-	en	350
4,5 en + harc	ad	1603
Altmış çile çukadan kürdiyye		
-arşun girih boy, 6 rubu' girih etek, endâze yen uzununu, 3 rubu' girih yen bolluğu, 7 rubu' bel, 3,5 ağaç çukadan-	en	250
3,5 en + harc	ad	1133
Altmış çile çukadan dolama		
-arşundan rubu' eksik boy, 6 rubu' girih etek, yeninin uzununu 3 çeyrek olup 3,5 ağaç çukadan-	en	250
3,5 en + harc	ad	1144
Altmış çile çukadan kıvrınlı yelek		
-endâze 3 rubu' boy, 6 rubu' girih bel, 7 rubu' yen uzununu, yenin eni 2 rubu' girih, 2 ağaç çukadan-	en	250
2 en + harc	ad	635

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Londura kürdiyye		
-arşun girih boy, etek 6 rubu'		
girih, bel 7 rubu', endâze boy		
yen ³⁴ uzununu ola, yen eni 3 rubu'		
girih 3,5 ağaç çukadan-	en	140
3,5 en + harc	ad	738
Bodrum çukadan kürdiyye		
-arşun rubu' boy, 6 rubu' etek,		
bel 7 rubu', (yenin boyu) en-		
dâze, yenin eni 3 rubu' girih,		
3,5 ağaç çukadan-	en	120
3,5 en + harc	ad	681
Bodrum çukadan dolama		
-endâze 6 rubu' boy, etek 6		
rubu', bel 6 rubu', yen 1 endâ-		
ze (boy), 3 rubu' girih (en), 3		
ağaç çukadan-	en	120
3 en + harc	ad	504
Londura yelek		
-endâze rubu' girih boy, bel 6		
rubu', yeninin uzununu endâzeden		
3 girih eksik, (eni) 2 rubu'		
girih, 1 ağaç 6 rubu' çukadan-	en	120
1 en 6 rubu' + harc	ad	360
Altmış çile çukadan çağşır		
-endâze 7 rubu' boy, 1 ağaç 6		
rubu' çukadan-	en	250
1 en 6 rubu' + harc	ad	523
Londura çukadan çağşır		
-endâze 7 rubu' boy, 1 ağaç 6		
rubu' çukadan-	en	120
1 en 6 rubu' + harc	ad	286

34 Metinde «bel» ise de doğrusu «yen» olacaktır.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Bodrum çukadan çağşır		
-1 endâze 2 rubu' boy, 1 ağaç 5		
rubu' çukadan-	en	120
1 en 5 rubu' + harc	ad	268
Bodrum yelek		
-1 endâze 2 rubu' boy, 1 ağaç 5		
rubu' çukadan-	en	120
1 en 5 rubu' + harc	ad	268
A b a c ı H a y y a t l a r		
Beyaz abadan dolama		
-endâze 5 rubu' boy-	en	16
6 en + harc	ad	110
Aba dolama, evsat, harcıyle	»	80
Kır abadan dolama		
-5 rubu' boy-	»	120
Edirne abasından dolama, enva'ı	»	100
Abadan zıibun	en	16
4 en + (harc)	ad	70
Yapunca, abadan	en	16
13 en + harc	ad	250
Abadan küçük zıibun	»	60
Kûtehane aba dolama		
-2 rubu' boy-	en	16
4 en + (harc)	ad	80
Menevrek ³⁵ , abadan, harcıyle	»	70
Kûtehane-i evsat, harcıyle	»	60

35 Menevrek = Kıldan dokunmuş şalvar : DS, IX (1977), 3162.

Kilimciler, yorgancılar

Kaftancılar

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Abadan çağşır	en	16
4 en + (harc)	ad	70
Diz çağşırı		
1,5 en + (harc)	»	27
Abadan kalçın	çf	8
Kırmızı kilim-i Demirci, hassı ma'a alaca, âlâ	ad	200
evsat	»	160
ednâ	»	140
Kaliçe, sarı çatmanın top sulusu (Kaliçe), evsat, Kefe harcı	»	280
»	»	200
Hammam kaliçesi, kırklı ve beyazlı	»	360
Benekli kaliçe	»	190
Uşak'ın divân kaliçesi, âlâ	en	70
Selânik'in yan keçesi	»	65
Selânik'in orta keçesi	»	50
Selânik'in velençesi	ad	200
Edirne velençesi, orta boy	»	180
Karaferye velençesi, orta boy	»	280
Yanbolu kebesi, âlâ	»	350
Kütahya velençesi	»	60
Yorgan-ı beledî ve yemenî -1,5 vakıyye penbeli-	»	230
Beledî ve yemenî yorgan -2 vakıyye penbeli-	»	290
Tire beledîsinden yorgan -1 vakıyye penbeli-	»	150

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Bogasıdan deste işi zibun -6 rubu', üçü bir boy-	ad	120
»	3 »	360
Bogasıdan deste (iş) zibun -beşi iki (boy)	5 »	361
Diyarbakir bogasısından, kırmızı, deste işi zibun -2 rubu' l endâze boy-	ad	100
»	4 »	400
Bogasıdan kapama -arşun iki rubu' boy-	ad	160
Nev'-i âhar kapama, sürmâf	»	160

Debbaglar

			T
Kırmızı ve siyah teke sahtiyanı, şehrî, âlâ	ad	100	105
Kırmızı irkeç sahtiyanı, şehrî, âlâ	»	80	85
evsat	»	60	65
Sahtiyân-ı limonî, şehrî, âlâ	»	60	65
evsat	»	50	55
ednâ	»	40	45
Kösele-i şehrî, kırmızı, (âlâ)	»	90	100
evsat	»	70	75
ednâ	»	40	45
Asmânî Konya meşini	»	25	
Asmânî şehrî meşin	»	18	20
Kırmızı meşin, ma'a limonî, şehrî	»	15	16
Kırmızı herek meşini, şehrî	»	12	13

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Beyaz meşin	ad	12
Beyaz eyrek (ابرك) meşini	»	10
Yün	vak	7
Keçi kılı	»	4
Tiftik, âlâ	»	10
evsat	»	7
Karasığır gönü, âlâ	ad	120
İnek gönü	»	110

M u t a f l a r

Göynük çulu, at için	ad	80
At çulu, şehri	»	50
Yufka çul	»	20
Sepet gararı	çf	80
At torbası	ad	12
Ednâ torba	»	8
Deve gararı	çf	60

K e ç e c i l e r , K ü l â h c ı l a r

Kömüş çulu keçesi	ad	30
Çul keçesi	»	12
Semer keçesi	»	20
Asdarlı külâh	»	8
Celeb külâhı	»	5
Yün beyaz külâh	»	3
İçi ve taşrası bir külâh	»	10

S a r r a c l a r

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Tavla yuları, iki kat, at için	ad	60
Yularcık, iki kat, at için	»	35
Tavla yuları, iki kat, şehri, at için	»	25
Gerdâne tavla yuları, bir kat		
at için	»	35
Burunluklu yular, at için	»	20
Sekiz telli kantarma, âlâ	»	40
Altı telli kantarma	»	30
Dört telli kantarma	»	20
Öküz yuları	çf	35
Katır yuları	ad	10
Katır paldunu ³⁶ (پالدون)	ad	20
Seyishâne paldunu	»	20
Çenber kayası	»	8
Siyah kayasa	»	4

S e m e r c i l e r

İki kat dabbecik semeri	ad	160
Beğlik semer	»	160
Seyishâne semeri	»	—
Üç kat katırcı semeri	»	200
Katır için sivri semer	»	160
İki kat merkeb semeri	»	120
Bir kat merkeb semeri	»	40

³⁶ Eğerin kaymasını önlemek üzere, kuyruk altından geçirilen kayış için kullanılan «paldun» olmalı.

P a m u k c u l a r

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Pamuk	vak	35 M
Atılmış pamuk	»	40
N a k k a ş l a r		
Züncüfre	dr	1
İsfidac	vak	30
Tutkal	»	30
Varak zırnıh	»	50
Zırnıh-ı asfur	»	35
Sandalos-ı ardıç	»	8
Yeşil boya, (âlâ)	»	15
ednâ	»	12
Sülügen	vak	30
Revgan-ı neft	»	100
Zamk-ı arabî	»	20
Aşu-i firengî	»	18

K e r e s t e c i l e r

Dört pedavra, kebir pelid direği	ad	80
Üç pedavra, evsat pelid direği	»	60
Üç pedavra, andan bir miktar ednâ pelid direği	»	40
Üç pedavra, andan daha ednâ pelid direği	»	30
Beş pedavra, araba ile gelür kebir pelid direği	»	28
Dört pedavra, merkeb ile gelür, evsat pelid direği	»	18
At/et ağacı dimekle ma'rûf olan	»	7

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Yedi pedavra, çam	ad	45
Altı pedavra, çam	»	24
Beş pedavra, çam	»	15
Dört pedavra, çam öz ³⁷	»	20
Üç pedavra, kalın öz	»	18
Sergerdâni dâne pelid	»	6
Orta öz-i çam	»	14
Yufka öz, yarma	»	10
Beş pedavra yumru ³⁸ , dâne	»	7
Dört pedavra, çarşu	»	6
Kısa direk	»	5
Dört pedavra, yumru	»	4
Üç pedavra yumru-i çam	»	3
Hurda bellut hatıl	»	3
Bazılık ³⁹ gürgen	»	8
Koşama ⁴⁰ , dâne	»	3

37 Öz = 1) Reçineli çam ağacı, çıraltı keseste; 2) Yapılarda kullanılan kalın ağaç, tomruk, direk manalarına gelmektedir. DS, IX, 3368.

38 Yumru, ahşab süpürgelik ile döşeme arasındaki çizgili örtmek üzere yerleştirilen, 1/4 yuvarlak çita, yani süpürgelik çitasıdır. Doğan Hasol, *Ansiklopedik Mimari Sözlüğü*, İstanbul 1979, s. 545.

39 Bâzûnun, söve/söye manasına geldiği, Sultan Ahmed Câmî'i mimarı Mehmed Ağa'nın *Risâle-i Mimâriyye*'sinde (Orhan Şaik Gökyay, «Risale-i Mimariyye-Mimar Mehmet Ağa - Eserleri» *İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, TTK yayınları, Ankara 1976, s. 205) kayıtlıdır. Francis Johnson'un, *Dictionary Persian, Arabic and English* (London 1832) adlı lügatında da bâzûnun çeşitli manaları arasında «kapı sövesi» (the post of a door) de bulunmaktadır. Sultan Ahmed Câmî'i inşaatı için yapılan mübâyaaalarda *bazuluk* da mevcuttur (Ömer L. Barkan, *Süleymaniye Cami ve İmareti İnşaatı*, II, Ankara 1979, 277/41). Süleymaniye inşaatında kullanılan malzeme içinde ise «tahta-ı bazı» (II, 114), elvah-ı bazı (II, 115) şekillerine rastlanmaktadır.

40 Kızıhisar-Acıpayam-Denizli'de 20 cm. çapında, 3-5 m. uzunluğunda direklik ağaç için bugün de *koşama* tabiri kullanılmaktadır. DS, VIII (1975), 2933.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
İrahtelik ⁴¹ gürgen	ad	4
Trabuzen (trabzan) parmaklığı	»	2
Dolmalık direk	»	9
İkisi bir yük onbeş arşın tahta	»	36
Sergerdâni tahta, bir yük	»	38
Altısı bir yük tahta	»	24
Altısı bir yük zar ⁴² tahtası	»	28
Sekizi bir yük tahta	»	14
Sekizi bir yük tahta, âlâ	»	16
Kısa, kapuluk tahta	»	36
Dördü bir yük zar tahtası	»	36
Çınar tahtası	»	4
Sekizi bir yük arh (ارح) tahtası	»	13
Gürgen tahtası	»	4
Sağış pedavra	100 ad	70
Hurda pedavra tahtası	» »	25
Küçük bellût dânesi	ad	2
Kestane tahtası	»	12
ارجك pedavrası	100 ad	40
Beş pedavra oluk	ad	26
Dört pedavra oluk	»	18
Çarçefelik (چارچفلك) kestane tahtası	4 »	32
Üç pedavra oluk	ad	12
Nerdübanlık yassı öz	»	23
Saban-ı kebîr	»	32

⁴¹ Isparta civarında, kağıdı durduğu zaman, ağırlığın, öküzlerin boyuna yüklenmemesi için oka dayanan çatal sopaya *ırahat* denilmektedir (DS, VII, 2480) ki bu kelime «irahte»nin bir şekli olmalıdır.

⁴² Zar, ahşap tavan kapılaması ile duvar sıvasının arasına yerleştirilen, çoğu siva kalınlığındaki tahtaya verilen addır. Hasol, a.g.e., s. 550.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Saban-ı sagîr	ad	25
Boyunduruk	»	12
Kestane barmağı ⁴³	»	2
Araba boyunduruğu	»	14
Pelid barmağı	»	40
Dingil	»	8
Araba oku	»	21
Arabanın yan ağacı	2 »	18
Yaba ⁴⁴	ad	7
Tekne-i kebîr	»	28
evsat	»	18
sagîr	»	8
Kürek	»	6
Firengî kiremid	100 »	30
Tuğla kiremid	» »	40
Etmekci tuğlası	» »	500
Sergerdâni tuğla	ad	3
Nime kiremid	100 »	35
Mala kiremid	» »	80
Kireç	yük	20
Süzülmüş kireç	»	20
Horasâni	kelle	1
Kireç, kelle ile	»	5
Zift	vak	4
Kapuluk âlâ ceviz tahtası	ad	80
كتمه tahtası	»	20

⁴³ Parmaklıkları çakma kapı kanadlarında, kuşaklar ve çaprazlar üzerine aralıklı olarak vida veya çivilerle tutturulan dar parçalara *parmak* adı verilir. a.g.e., s. 391.

⁴⁴ Kuru ot ve samanı toplayıp atmağa ve harman savurmağa mahsus üç parmaklı, çatal şeklinde tahtadan kürek (KT).

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Pelid tahtası	ad	12
Kapuluk kavak tahtası	»	60
Şişelik tahta	»	2
Mismâr	vak	18
Mismâr, ikisi birlik	2	1
Mismâr, dördü birlik		1
Mismâr-ı döşeme	100 ad	14
Mismâr-ı pedavra, kebîr	» »	8
Mismâr-ı sagîr	» »	5
Mismâr-ı tavan	1000 »	60
Mismâr-ı iğne	» »	40
Rezze-i kebîr	ad	15
evsat	»	10
sagîr	»	1
Rezze-i yalkı ⁴⁵ (ياقى)	»	1
Kapu küreği	»	4
اوز ايسه	»	15
Puştvan demiri	4 ad	
Halka	2 »	
Cilâyî pul	15 »	
مببول	2 »	
Cilâyî mismar	50 »	
Bel demiri	2 »	80
Cilâyî pul	15 »	
Burma-i cilâyî	1 »	
Mismâr-ı cilâyî	50 »	
Rezze-i cilâyî	4 »	30
Cilâyî halka	1 »	

⁴⁵ Kelime burada, Denizli, Kütahya, Kayseri, Niğde vs. yerlerde kullanıldığı etek⁴⁵ manasını (DS, XI, 4147) ifade ediyor olmalıdır.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı	
Cilâyî pul	15 ad		
Cilâyî mismâr	50 »		
Cilâyî rezze	3 »	35	
Haika-i kebîr	2 »		
Dirhembası mismâr	18 »		
Mismâr	50 »	60	
Neccar ta'âmiyyesiyle	yevm	25	
Irgad, ta'âmiyyesiyle	»	12	
N a ' l b a n d l a r			
At na'lı	gy	16	
Katır na'lı	»	16	
Merkeb na'lı	»	8	
N a ' l ç a c ı l a r			
Çizme na'lçası (âlâ)	çf	4	
evsat	»	3	
ednâ	»	2	
Babuç na'lçası, (âlâ)	»	3	
evsat	»	2	
ednâ	»	1	
Ç ö l m e k c i l e r			
Toprak ibrik, âlâ	3 ad	2	H
Andan ufak toprak ibrik	5 »	2	3
Su desdesi, büyük, toprak	1 »	2	
Toprak çölmek, kebîr	1 »	5	6
Kavanoz	1 »	5	6
Cam tâbesi	1 »	5	6

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Süd tâbesi	1 ad	5 6
Küçük çölmek	1 »	2 3
Nev'-i âhar çölmek, küçük	1 »	1 1,5
Tağar	ad	3 4
Tağar	»	5 6
Kavanoz, evsat	»	3 4
ednâ	»	2 3
Nev'-i âhar küçük kavanoz	»	1 2
Toprak tencere	»	1 2
Toprak ibrik, büyük	»	1 2
Havriz ⁴⁶	»	1 2

O d u n c u l a r

At yükü odun	yük	16
Merkebi yükü odun	»	12
Odun	ar	60
Nitüfer odunu	Y. ٠٤٢	4
Yarılmış (odun)	» »	15

A r a k ç i n c i l a r

Siyah altmış çile çukadan arakıyye	ad	20
Menevş altmış çile çukadan arakıyye	»	21
Yeşil altmış çile çukadan arakıyye	»	21
Kırmızı londura çukadan arakıyye	»	12

⁴⁶ Havriz / havruz / hevrüz = Oturak, lâzımlık (DS, VII, 2312).

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Gülgünî, deste işi sencefli arakıyye	ad	12
Yeşil ve kırmızı, ufak, deste işi arakıyye	»	7
Kellepûş, altmış çile kırmızı çukadan	»	45
D e m i r c i l e r		
Demir	vak	9
Saban demiri burunlaması ⁴⁷	ad	8
Künk kazması	»	32
Balta işlemeşi	»	—

N a ' l i n c i l e r

Na'lin, âlâ	çf	25
evsat	»	7
ednâ	»	5

H a s ı r c ı l a r

Hasır-ı bâbûr (جرب)		
-tülen 20 karış, arzen 8 karış-	ad	20
Kaba hasır		
-20 karış-	»	14

S a b u n c u l a r

Sabun	vak	12
Miskî sabun, damgalı	7 dr	1
Miskî sabun, damgasız	8 »	1

⁴⁷ Saban demirinin ucunu onartma manasına gelen bu kelime bugün burunlatma şeklinde kullanılmaktadır (DS, II, 804).

Tekirdağ'ına gönderilen Evâsıt-ı Safer tarihli tashih-i sikke fermanı, sabık Anadolu kadiaskerlerinden olup «ber-vech-i arpalık» Rodoscuk mutasarrıfı bulunan Mustafa Efendi'ye yollanmıştır. Bunda da, Üsküdar'a gönderilen fermanında olduğu gibi, akçenin altın ve çeşidli sikkeler karşısındaki kıymetleri bildirilmektedir. Ancak, son-daki tehdid kısmı biraz daha şiddetli yazılmış olup şöyledir :

«Şöyle ki, kazâ-i mezbûrda eski akçe râyic olduğu ve altın ve gurus ziyâdeye câri olduğu mesmu'-ı humâyûnum ola, senin 'adem-i takayyüdüne haml olunup mes'ul ve mu'âteb olup mansıbın âhara virilmek mukarrerdir. Ana göre ma'lûmun ola; sikke-i humâyûnumu icrâya dikkat ü ihtimâm eylesin, emr-i şerîfime muhâlefet idenleri her kim olursa olsun, muhtâc-ı 'arz olanları ism ü resimleriyle ve dirlik ve iştiharlarıyla yazup Dergâh-ı Mu'allâma 'arz eylesin. Muhtac-ı 'arz ol(may)anların haklarında lâzım geleni icrâ eylesin. Ahz u celb sebebi ile fermân-ı şerîfime muhâlif va'z idenin himâ-yetden hazer eyliyesin...»⁴⁸.

Tashihî müteâkib Tekirdağ'ında düzenlenen narh defteri ise ne Balıkesir'inki kadar muhtasar, ne de Bursa'ninki kadar geniş tutulmuştur.

«Es'âr, fi cedid akçe zuhûrunda verilen narhdır, fi Safer sene 1034» denildikten sonra, önce gıda ve ihtiyac maddeleri yazılmıştır. Bunların da başında ekmeke, etler (koyun, keçi, inek, öküz), yağlar, bal, pastırma, sucuk, bakliyat, üzüm, incir, fındık, fıstık, kestane gibi meyve ve yemişler; peynir, yoğurt, yumurta, zeytin, bazı seb-zeler, balık ve bunların arasına serpiştirilmiş kına, çıra, katran, odun, Malkara çömllekleri gibi maddeler gelmekte ve toplam 94 kalem bulunmaktadır. Bundan sonra 20 cins mal olan *ehl-i bezzazistan ve bezzazlar ve cüllâhlar*, 17 cins mal bulunan *attarlar* yer almaktadır. Attarların sattığı mallar içinde baharat cinslerinden başka kâğıt, iplik ve şimsir kaşıklar da vardır. Dördüncü grupu teşkil eden *haffaflarda* toplam 17 cins veya boy pabuç, çizme, mest ve paşmak çeşidi bulunmaktadır. *Abacılar*da endâze ile satılan abalardan baş-

48 TSMA, ŞS, nr. 1573 (Rodoscuk), vr. 119b. Ankara Sancağı kadılarına gönderilen aynı mealdeki hüküm, Etnografya Müzesi, ŞS, Ankara Defteri nr. 21, vesika 1375'den naklen Bekir Sıtkı Baykal tarafından «Osmanlı İmparatorluğunda XVII. ve XVIII. Yüzyıllar Boyunca Para Düzeni ile İlgili Belgeler» *Belgeler*, IV/7-8, (1969), 53-54'de neşr edilmiştir.

ka abadan yapılmış dolama, çakşır, salvar, yapunca, kalçın ve kebeleri (12); *kürkçülerde* cıkafa, tilki, kuzu kürkü çeşidleri (7); *kerestecilerde* ise hatıl ve mertek türlerinden başka hasır fiatı da bulunmaktadır (10). *Bakırcılarda* eski ve yeni bakır ile kalay; *ku-yumcularda* sade ve kalem işi gümüş fiatları verilmiştir.

Keçeci ve muylaflara ayrılan fasılda araba ve hayvan keçeleri, çullar, gararlar, torba, heğbe ve hayvanlar için gerekli bazı mal-zeme (29); *demirciler ve nalbandlarda* ise demir, nal ve çivi fiat-ları (14) yer almaktadır. O bölgede çenberleme işinin çingeneler ta-rafından yapılmasından dolayı fiatlar *Çingeneler* başlığı altında ya-zılmıştır.

Narh defterinin sonunda ise *neccar, ırgad ve hammal* ücretleri yer almaktadır ki bunlardan neccar ve ırgadlarınki günlerin uzun ve kısa oluşuna, hammallarınki ise, çeşidli mesâfelere göre tesbit edilmiştir.

T a b l o V

1034 tashihinden sonra Tekirdağ'ında tesbit edilen narh fiatları

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Ekmeke	150 dr	1
Lahm-ı ganem	vak	8
Lahm-ı keçi	»	7
Lahm-ı inek	»	5
Lahm-ı öküz	»	4
Revgan-ı sâde	»	23
Tuzlu yağ	»	20
Şirugan	»	16
Bezir	»	14
Zeytyağı	»	16
Asel-i Malkara	»	16
Asel-i Rumeli	»	14

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Pirinç	vak	44
Sığır pasdırması	»	12
Sucuk	»	14
Koyun pasdırması	»	8
Yağmumu	»	20
Balmumu, dökülmüş	»	80
Kaynak sabunu	»	14
Fena sabun	»	7
Milh	»	1
Mercimek	»	3
Bakla	»	3
Nohud	»	4
Börülce	»	4
Hınna	»	7
Kelter üzümü ve küb üzümü	»	5
Kızıl üzüm	»	4
Siyah üzüm	»	3
Beğlerce (üzümü)	»	3
Saruca incir	»	3
Edirne dizisi (incir)	»	3
İğde	»	4
Lob inciri	»	4
Aydın dizisi	»	4
Köfter	» 5	6
Harub, Kıbrıs	»	3
gayrisi	»	2
Fındık	»	6
Fısdık	»	10
Bursa kestanesi	» 5	6
Hurda kestane	»	3

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Tulum peyniri	vak	8
Kaşkaval peyniri	»	12
Soğan	»	1,5
Kese yoğurdu	»	3
Ceviz	40 dane	1
Badem	vak	20
Zerdali kurusu	»	5
Emrud kurusu	»	3
Erik kurusu	»	4
Sirke	»	2
Tatlı pesdil	»	6
Ekşi pesdil	»	6
Lahana	»	1
Nışasta	»	8
Pekmez	»	6
Çıra	»	1
Katran	»	4
Tarhana	»	4
Bulgur	vak	3
Aşlık buğday	»	3
Yumurta	2 dane	1
Zeytin-i Erdek	vak 3	4
İsfanak tohumu	»	4
Şalgam	15 ad	1
Turb	»	1
Muşmula	vak	2
Aveng üzümü	»	3
Leblebi	»	8
Mağlıkara çanağı	ad	1
Orta çanak	2 ad	1

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Küçük çanak	3 ad	1
Çömlek-i kebîr	ad	1
Desti-i kebîr	»	5
Küçük desti	»	1,5
Kırmızı ibrik	»	1
Sırlı ibrik	»	1
Kırmızı bardak	»	1
Eyyüb bardağı	»	2
İştiranka	ad	2,5
İp yular	»	3
Cevizli helva, tüzümden	vak	12
Limon suyu	»	6
Sarmısak	15 ad	1
Lakerda balığı	vak	10
Kolyoz balığı	1 ad	1
Havyar	vak	10
چاقق		3
Ođun	çeki	30
Kuru otluk	250 dr	1
Saman	300 »	1
Şa'îr-i hancı	vak	24

E h l - i B e z z a z i s t a n v e
B e z z a z l a r v e c ü l l â h l a r

Altmış çile çuka	z	240
Beyaz mıskaîî sâdelik bogası	»	12
Diyarbakir bogası, kırmızı, Hindî renkli	»	15
Mâi Hamid bogası	»	10
Diyarbakir mâi bogası	»	13

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Borlu bogası	z	11
Astarlık bogası	»	9
Borlu bogasından dikilen donluk		300
Baratanın eyüsü	»	45
تاكیة takye	»	55
On zıra' gelir penbe bezi	bt	80
Kenevir ipliği	kl	2
İstanbul kaytanı	20 dr	80
Bursa kaytanı		22
İbrişim	dr	4
Kırmızı ipek	»	3,5
Sarı renkli ipek	»	3
Penbe	önge ⁴⁹	47
Atılmış hallac penbesi		52
Penbe ipliği	vak	70

A t t a r l a r

Sükket	vak	40
Büber	2,5 dr	1
Kâğıt	1 ds	12
Afyon	dr	2
Mastaki ⁵⁰ sakızı, âlâ	»	1
Hurda sakız	3 »	1
Günlük	3 »	1

49 Pamukdan başka kalay, ipek ve ceviz için de kullanılan (Halil İnalçık, «Introduction to Ottoman Metrology» *Turcica*, XV, Paris 1983, s. 328) *önge/ünke/nügi*, 50, 100, 200 dirhem gibi (DS, IX, 3339), bölgeden bölgeye değişen bir ağırlık ölçüsüdür.

50 Rumca «mastika»dan gelmekte olan bu kelime damla sakızı için kullanılmaktadır (KT).

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Karanfil	2 dr	1
Darçın	2 »	1
Zencebil	4 »	1
Cevz-i bevvâ	2 »	1
Çimşir kaşık, âlâ	ds	12
Tura bozan çimşir kaşık	»	10
Kalb kahvesi	vak	70
Fındık kahve	»	60
Ağırna'nın kaba kırmızı ipliği	2,5 dr	1
Kırmızı Hindi'nin gayet eyü ipliği	dr	1

H a f f a f l a r

Battal pabuç	(çf)	70
Rüzgâr ulusu pabuç	»	60
Ulu orta pabuç	»	50
Battal mest	»	35
Rüzgâr ulusu mest	»	30
Ulu ayak mest	(çf)	40
Zergerdan âlâ pabuç	»	45
Ulu orta zenne pabuç	»	35
Saray mesti, zergerdan, yüksek	»	42
Ulu ayak zenne mest	»	38
Ulu orta zenne mest	»	34
Zergerdan paşmak	»	42
Ulu ayak zenne paşmak	»	38
Ulu orta zenne paşmak	»	34
Kûtehan (كوتك) pabuç	»	12
Kırmızı çizme ve sarı çizme	»	120
Siyah çizme	»	100

A b a c ı l a r

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Aba dolama, kebîr	(ad)	100
Battal aba çakşır	»	55
Geyim kebesi	»	110
Aba şalvar	»	80
Battal kebe yapınca	»	130
Arabacı kebesi dolama	»	80
Gemici kebesi	»	120
Topu 14 zıra' gelir beyaz aba	en	18
Siyah aba	»	17
Kalçın, kebîr	(ad)	7
Kalçın, orta	»	6
Kalçın, ednâ	»	5 ve 4

K ü r k ç ü l e r

Calkafa		900
Tilki		450
Tilki nâfesi		300
Tilki bacağı		200
Siyah kuzu		130
Beyaz kuzu		80
«	ad	4

K e r e s t e c i l e r

Kuloğlu hatılı, âlâ ve ednâ	ad	4
Çubuk hatılı, vasat	»	5
Büyük hatılı, kırk karış	»	30
Direk-i vasat	»	20

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Yarma ⁵¹ mertegi	ad	1,5
Bulgar mertegi	»	3
Dikme meşe mertegi	»	3
Tahta	»	5
Dingil	»	5
İpsala hasırı	»	1

Bakırcılar

بکری bakırının işi	vak	60
Eskisinin işi	»	30
Kalay	»	80

Kuyumcular

Sade gümüş işi	dr	1
Kalem işi	»	2

Keçeciler ve Muhtafılar

Araba keçesi, onaltı vakıyyelik	(ad)	240
Araba keçesi, ondört vakıyyelik	»	200
Araba keçesi, oniki vakıyyelik	»	160
Semer keçesi	»	16
At çulu keçesi	»	40
At çulu, siyah		80
At çulu, boz		60
Camus çulu, siyah, battal		
-onüç karış, 10 vakıyye-	çf	360

51 Bu kelime, DS'de (XI, 4187) 1) İri yarılmış ağaç, odun; 2) Kolay yarılan gürgen türünden bir ağaç olarak tarif edilmektedir. MS'nde (s. 536) ise 1-2 cm. kalınlığında yarılmış tahtalarla yapılan çatı örtüsü, bu örtünün yapıldığı hartama (= boyları yaklaşık 80 cm.lik çatı kaplama tahtaları)dan daha kalın tahtalara verilen ad olarak gösterilmektedir.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiati
Öküz çulu, siyah, orta		
-8 vakıyye-	çf	300
Öküz çulu, siyah, ednâ		
-6,5 vakıyye-	»	280
Navluncu kızılı ⁵² , beyaz	vak	20
Öküz çulu, boz, battal		280
Öküz çulu, boz, orta		250
Öküz çulu, boz, ednâ		220
Sepet gararı	ad	100
Seklem	çf	46
Foça gararı	»	50
At torbası		7
Taraş torbası		14
Eğer heğbesi		20
Heğbe, vasat		25
Heğbe, büyük		35
Kösdek		2
Pây-bend		3
Kefe		3
Kaşağı		6
Semer kolanı		6
Puştin kolanı		25
Çul kolanı		5

Demirciler ve Na'ibandlar

Âhen-i ham	kıy	8
Na'l-ı feres ⁵³		24
Na'l-ı susıgırı		60
Na'l-ı سردکن		50

52 Kızıl / kızıl, keçi veya deve kılından yapılmış ipe verilen isimdir.

53 Feres = at.

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Na'l-ı karasığır		35
Okka ekseri ⁵⁴ , iri	vak	16
كشورجی ekseri	»	22
Samakov ekserinin tahta ekseri	5 dn	1
Sağış ekserinin ortası	3 »	1
Samakov ekseri sağışı	5 »	2
Mismâr-ı bınarlık	6 »	1
Samakov'un tahta ekseri	7 »	1
Edirne'nin tahta ekseri	8 »	1
Pedavra ekseri	1000 »	1

Çingâneler

Büyük saban çenberlemesi		10
Büyük saban yölemesi ⁵⁵		3
Kara saban yölemesi		2
Kara saban çenberlemesi		5

Neccarlar ve Irgadlar

Neccar	y.t	30
	y.k	20
Irgad	y.t	15
	y.k	12

Hammallar ücreti

İskele'den		
leb-i deryâ Hüseyin Çavuş Mahallesi'ne gelince	çk	1
Ortaçâmi' Mahallesi'ne gelince	»	2

54 Ekser / eşser / enser = demir çivi.

55 Yöleme, saban demirinin ucunu açtırma için kullanılan bir tabirdir (DS, XI, 4305).

Malın cinsi	Birim miktarı	Fiatı
Canbağa Mahallesi'ne ve İskender Çavuş Mahallesi'ne	»	3
Dizdarzâde Mahallesi'ne	»	1
Abdi Hoca Mahallesi'ne	»	2
Bevvab Mehmed Beğ Mahallesi'ne ve Tütü Hâtûn Mahallesi'ne	»	3
Değirmene un öğütmeğe giden	kl b.	5
Değirmenciler	20 ök	ök 1
Buğday ve şa'ir eken çiftçi su sığırı öküzüyle sürdükte	yev	45
karasığır öküzüyle süren	»	35

Günümüze ulaşan şer'iyeye sicillerinin muntazam seriler halinde olmayıp arada eksik seneler bulunması, çeşitli şehirlerin aynı tarihlerde, özellikle sikke tashihlerini müteâkıb verilmiş narh fiatlarının tesbitini çok güçleştirmektedir. Nitekim, 1034 tashihinden sonraki fiatlara âid de sadece dört şehirde kayıt bulunabilmıştır⁵⁶. Ancak bahis konusu şehirlerde, fiatları narh defterlerine geçen malların cins ve kalitelerinin ekseriya farklı oluşu dolayısıyla sıhhatli bir mukayese yapmak ve kesin sonuçlara varmağa imkân yoktur.

Meselâ, İstanbul'dan, Tekirdağı'ndaki fiatlara örnek olması düşüncesiyle gönderildiği âşikâr olan listedeki bogası ve kapama fiat-

56 Ankara Etnografya Müzesi'ndeki Ankara ve Kayseri sicilleri içinde 1034 senesini ihtivâ edenler varsa da sikke tashihini müteâkıb verilen narh kayıtlarına rastlanamamıştır. Sadece Kayseri'ye âid sicilde (nr. 25, s. 160), 19 Safer tarihiyle pamuk, mum ve arpa; 16 Rebi'ülevvel tarihi ve «narh-ı müsâmahadır» kaydıyla bal, tereyağı, sadeyağı, mum ve kına; evâhır-ı Rebi'ülâhır tarihiyle inçir, koyun, sığır ve keçi etleri; 1 Cemâziyelevvel tarihiyle ve «müsâmaha ile» kaydıyla tereyağı ve yine koyun, keçi ve sığır etleri fiatları kayd edilmiştir. Manisa sicillerinde de bu tarihe âid kayıt bulunmadığı, yardımlarını teşekkülle anmak istediğim Yrd. Doç. Dr. Necmi Ülker tarafından tesbit edilmiştir.

larıyla⁵⁷ Tekirdağ'ında verilen fiyatlar dahi karşılaştırılamamaktadır. Zirâ, İstanbul'dan gönderilenler ya dikilmiş veya bütünüün fiyatlarıdır. Dikilmişinde malzeme ve dikiş ücreti, bütününde de kaç zira' olduğu kayd edilmemiştir. Tekirdağ'ında ise sadece zira' fiyatları verilmiştir. Bu yüzden fiyatların yakınlık derecesini tesbit etmek mümkün değildir.

İstanbul ve Balıkesir'e âid listeler pek muhtasar olduğundan ancak gıda ve zarûri ihtiyac maddeleriyle ayakkabı ve Balıkesir ile Tekirdağ'ına münhasır olmak üzere neccar ücretleri karşılaştırılabilmektedir.

T a b l o V I

Bazı maddelerin İstanbul, Balıkesir, Bursa ve Tekirdağ'ındaki fiyatları

C i n s i	Birim mikdarı	F i a t l a r ı :			
		İstanbul	Balıkesir	Bursa	Tekirdağ
Ekmeç	1 ak	150 dr	250 dr	200 dr	150 dr
Buğday	keyl	40 ak	40 ak	40 ak	
Koyun eti	vak	8 >	8 >	8 >	8 ak
Sığır eti	>	5 >	4 >	4 >	
Sadeyağı	>	22 >	24 >	30 >	23 >
Pekmez	>		6 >	4 >	6 >
Bal	>	12 >	10 >	12 >	14 > (Rumeli) 16 > (Malkara)
Kaşkaval peyniri	>	16 >		16 >	12 >
Pirinç	keyi	40 >		40 >	
Nohud	>	38 >		40 >	
Bursa kestanesi	vak	6 >	6 >	2 >	6 >
Siyah üzüm	>	3 >	3 >	3 >	3 >
Kahve, kalb	>	70 >		60 >	70 >
fındık	>	60 >		55 >	60 >
Odun	çeki	16 >			30 >
Uluayak pabuç	çift	65 >	50 >	65 >	70 >
Neccâriyye	yevm		18 >		20 > ⁵⁸

Tablonun incelenmesinden de anlaşılacağı gibi İstanbul, Balıkesir ve Bursa'da buğdayın fiyatı aynı olduğu halde bir akçeye alınan ekmeğin dirhemleri farklıdır. İstanbul'daki fiyat, Balıkesir'e nazaran % 37,5; Bursa'ya nazaran % 20 fazladır. Bunun kısmen, mâliyeti yükselten bir takım faktörlerden ileri geldiği düşünülebilir. Ancak, odun ve işçi ücretlerinin İstanbul'da daha yüksek olduğu kabul edilse bile⁵⁹, bunların, fiatta bu derece farklılık meydana getirebilmeleri imkân dahilinde görülmemektedir.

Ekmeçteki bu farklılığa karşılık, koyun eti fiyatı dört şehirde de aynı; sadeyağı ise en ucuz İstanbul'dadır. Onu, birer akçe farkla Tekirdağ ve Balıkesir takip etmekte, Bursa'da, Balıkesir'den 6, İs-

57 Sureti Tekirdağ siciline geçirilmiş bulunan, İstanbul'da «bi'l-fil cârî olan narh fiyatları şöyledir :

Borlu bogasınının kapması ve Rüstemi ki kaba iş ola	450 akçe
————, miskâli iş ola	500 >
Kırmızı hindî Rüstemi iş	600 >
Miskâli jengâri ve mâi ve nefti ve sair renkli, arşın 3 rubu' en ve arşın 2 rubu' boy, Rüstemi	280 >
Sade renkli bogasınının aşağısı:	120 >
daha eyücesi	140 >
daha eyücesi	160 >
Bir bütün renkli miskâli	120 >
Bir bütün ki 20 endâze astar ola	80 >
24 endâze Karaman astarı, gâyet âid	120 >

58 Tekirdağ'ında ücret kısa ve uzun güne ayrı ayrı verilmiştir. Narh kısın verildiğinden, kısa gün fiyatı mukayeseye esas tutulmuştur.

59 Odun fiyatı, her şehrin narh listesinde yer almakla birlikte, fiata esas olan birim, yalnız İstanbul ve Tekirdağ'ında çektir. Balıkesir ve Bursada yük ve araba üzerinden fiyat verilmiştir. Ancak yükler, Balıkesir'de «kebir», «vasat», «ednâ» iken Bursa'da «at» ve «merkeb» yükü olarak kayd edilmmiştir. Araba ile satıldığı takdirde Bursa'da sadece «araba» kaydı konularak tek fiyat verildiği halde Balıkesir'de «camus» ve «bakar» arabalarına göre değişiklik göstermektedir. Bu sebeple fiyatların mukayesesi mümkün değildir.

Çeki üzerinden verilen İstanbul'daki odun fiyatı ise, Tekirdağ'ındakinin hemen yarısı kadardır. Bu noktadan hareket edilirse, ekmeğin Tekirdağ'ındaki fiyatının yüksekliği, kısmen odunun pahalılığına atfedilebilir. Fakat İstanbul için aynı şeyi söylemek güçtür.

tanbul'dan 8 akçe daha pahalıya satılmaktadır. Yine bir süt mâ-mûlü olan kaşkaval peynirinde ise aynı oranları bulmak mümkün değildir. Cıvârında îmalâthâneler bulunan Tekirdağı fiyatı İstanbul ve Bursa'ya nazaran düşüktür. Halbuki, yine cıvar bir kasabada, Malkara'da elde edilen bal, Tekirdağı'nda, diğer üç şehirde satılan balların en pahalısıdır. İstanbul'un gerek XVII⁶⁰, gerekse XVIII. ve XIX. yüzyıllara⁶¹ âid narh defterlerinde Atina, Girid, Eflâk, Balçık balları olduğu halde Malkara balına rastlanmaması, bunlardan hangisinin daha vasıflı ve daha yüksek fiatla satıldığı hakkında bir fikir edinmemizi imkânsız kıldığından Tekirdağı'nda satılan Rumeli ve Malkara ballarının daha pahalı oluşunun sebebi anlaşılammaktadır⁶².

Netice olarak, 1034 narh fiatlarına dayanarak, bu dört şehirden birinde hayatın, daha ucuz veya daha pahalı olduğunu söylemek mümkün değildir. Fiatlar üzerine tesir eden faktörlere göre bazı mallar bir şehirde, bazıları ise diğerinde ucuz olabilmektedir. Nadiren ise tam bir aynıyet görülmektedir. Bunun sebeplerinin açıklığa kavuşturulabilmesi ise şer'î siciller üzerinde yapılacak uzun çalışmalarla ihtiyac göstermektedir.

Diğer taraftan 1034 sikke tashihinden sonra tanzim edilmiş olan bu narh defterleri, her sikke tashihini müteâkıb sadece İstanbul'da değil diğer şehirlerde de yeni fiatların tesbit olunarak sicillere işlendiğini en iyi şekilde ortaya koymaktadır.

60 İstanbul 1640 narhında Atina ve Girid ballarının fiatları vardır (*Narh 1640*, s. 91).

61 İM, ŞS, İstanbul Kadılığı, nr. 201'de 1776-1839 yıllarına âid Atina ve Girid'den başka Eflâk ve Balçık ballarının da fiatları bulunmaktadır.

62 İstanbul, Edirne gibi büyük şehirlere cıvardan kâfi miktarda yiyecek gelmesini temin için müstahsil köylünün, malını, yakın kasabalarda şehirden daha yüksek fiatla satması Devletin iktisad politikasına uymuyordu. Meselâ, 975 (1567)'de cıvar köylerden getirilen yağ, bal, badem gibi yiyeceklerin, kazalarda Edirne'den daha yüksek fiatla satılmayacağı, narhların, Edirne narhına göre ayarlanması gerektiğine dair Edirne ve cıvar kazalar kadılarında hükümler gönderilmişti (Başbakanlık Arşivi *Mühimme Defteri*, nr. VII, s. 100/267; 107/282). Devletin bu tutumuna rağmen Malkara balının Tekirdağı'nda yüksek fiatla satılmasının izâhı güçtür.